

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 38 Volume: 8 Issue: 38

Haziran 2015 June 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

TÜRKÇE SÖZLÜ SÖYLEMDE “KESİN, KESİNLİKLE VE MUTLAKA” KIPLİK BELİRTEÇLERİNİN DİLBİLGİSEL SIKLIK VE KULLANIMI*

THE FREQUENCY AND USAGE OF THE MODAL ADVERBS “KESİN, KESİNLİKLE AND MUTLAKA” IN TURKISH SPOKEN DISCOURSE

Duygu AK BAŞOĞUL**

Cansu AKSU***

Öz

Araştırmada Söylem Dilbilgisi Yaklaşımı çerçevesinde yarı planlanmış Türkçe sözlü söylemde var olan *kesin*, *kesinlikle* ve *mutlak* kiplik belirteçlerinin bağlam içi dilbilgisel sıklık ve kullanımlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda ulusal kanallardaki sağlık, politik, güncel sohbet ve kültür-sanat konulu yayınlardan kaydedilen 15 saatlik veriler yazıya aktarılarak bir bütüncü oluşturulmuştur. Çalışma verileri bütüncü temelli söylem çözümlemesi yöntemiyle, “Bağlam İçinde Anahtar Sözcük Arama” (BIAS-TR) programı kullanılarak çözümlenmiş, çözümleme sonucunda belirteçlerin kullanıldığı bağlamlar araştırmanın örneklemini olarak seçilmiştir. Çalışmanın bulgular bölümünde ise söz konusu belirteçlerin diğer dilbilgisel yapılarla kullanım sıklığı ve anlamları belirlenerek tablolaştırılmış, ayrıca bu anlam ve kullanımlar belirlenirken ana dili konuşurlarının söylemlerinde; söylem çerçeveleri (bağlam, yer, zaman, katılımcıların özellikleri ve iletişim konusu) dikkate alınmış ve bu belirlemelerin nasıl yapıldığına dair örneklere yer verilmiştir. Araştırmada daha önceki çalışmalardan farklı olarak *kesin*, *kesinlikle* ve *mutlak* kiplik belirteçlerinin sık kullanıldığı biçimler ve bu biçimlerle bildirdikleri anlamlar, tümce tabanlı değil; bağlamları içinde açıklanmış, tablolardaki dilbilgisel veriler bu biçimde elde edilmiştir. Tartışma ve sonuç bölümlerinde ise ulaşılan sonuçlar, alanyazında hedef belirteçlere yönelik yapılmış olan araştırmalarla kıyaslanmıştır. Araştırmanın Türkçenin hem ana dili olarak hem de yabancı dil olarak öğretimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Sözlü Söylem, Söylem Dilbilgisi, Kiplik Belirteçleri, Bütüncü, Sıklık.

Abstract

The aim of this study is to determine the grammatical frequency and usage of the modal adverbs *kesin*, *kesinlikle* and *mutlaka* that appear in semi-planned Turkish spoken discourse within discourse grammatical approach. In accordance with this purpose, a corpus is created by transcribing data about health, politic, current affairs, culture-art which last for 15 hours. The data of the study is analyzed by using corpus based discourse analysis, by the aid of “Keyword In-Context - KWIC” software. In the findings part of the study, the usage frequencies and the meanings of the mentioned adverbs with other grammatical structures are determined and tabulated by heading away from the examples chosen from the corpus and in addition, while determining these meanings and usages consideration is being given according to framework of discourse (context, place, time, properties of the participants and communication subject) of the native speakers. There are examples in the study about how these determinations are made. The results and the conclusion of the study are compared to the other studies aimed at modal adverbs in discussion and conclusion parts of the paper. It is expected that the research will contribute to teaching Turkish both as mother language and as foreign language.

Keywords: Turkish Spoken Discourse, Discourse Grammar, Modal Adverbs, Corpus, Frequency.

1. Giriş

Kocaman (1982)'a göre “kiplik”, bir eylem ulamı olan çekim biçimbirimleriyle, kiplik belirteçleri ile ve kiplik yüklemeleriyle ifade edilmektedir ve bu biçimbirimlerle kiplik belirteçleri söylemle açıklanabilir. Alanyazında daha önce yapılan araştırmalarda *mutlaka* ve *kesinlikle* belirteçlerinin Türkçede güven kipliğinin derecelerini ifade etmek için kullanıldığı söylenmiştir. Bu güven, konuşurun bilgi veya inancına dayanabilir. Bu anlamda *mutlaka* konuşanın bir olay, olgu ya da durumu bildiren gerçeklere dayanarak söylediğini, *kesinlikle* ise, söylediklerinin öyle olduğuna inandığını belirtir (Ruhi, Zeyrek, Osam, 1997: 107). *Kesinlikle* ve *mutlaka* belirtecinin daha önceki çalışmalarda bu anlamda bilgisellik dereceleri sınıflandırmalarına rastlanmasına rağmen *kesin* biçimindeki belirtecin ayrı bir sınıflamasına rastlanmamıştır.

*Bu çalışma 03-05 Eylül 2014 tarihlerinde Fransa-Rouen’de gerçekleştirilen 17. Uluslararası Dilbilim Kurultayında sunulan aynı başlıklı sözlü bildirinin genişletilmesiyle oluşturulmuştur.

**Öğr. Gör., İstanbul Üniversitesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Beyazıt/Fatih-İSTANBUL, duygu.akbasogul@istanbul.edu.tr

***Öğr. Gör., Ankara Üniversitesi, Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi-TÖMER, Taksim/Beyoğlu-İSTANBUL, aksucans@hotmail.com

Cumming ve Ono (1997)'ya göre dilbilgisi, söylemde tekrarlanan örüntüleri oluşturur ve bu örüntüler devamlı onu biçimlendirir. Etkileşimdeki belirli sayıdaki çalışmaların yapılarına baktıktan sonra bu çalışmalar "belirli biçimlerin kullanımıyla ilgili olabilen etkileşimsel sonuçları" belirtir. Bu açıklamalara göre araştırmacının amacı, Türkçe sözlü söylemdeki *kesinlikle*, *kesin* ve *mutlak* kiplik belirteçlerinin dilbilgisel sıklık ve bağlam dizgelerini inceleyerek farklı konulardaki sözlü söylemde "güven kipliği" derecelerini ve kullanımlarını belirlemektir.

2. Kuramsal çerçeve

Bu bölümde, çalışmanın kuramsal temelini oluşturan söylem dilbilgisi yaklaşımı ve araştırma kapsamına alınan belirteçlerle ilgili çalışmalara yer verilecektir.

2.1. Söylem dilbilgisi yaklaşımı

Söylem çözümlemecilerinin dilbilgisini dikkate alan dilbilgisi ve etkileşimsel dilbilgisi çalışmaları ve dizgeci-işlevsel dilbilgisi çoğunlukla Halliday (1985)'in çalışmalarının etkisiyle yaygınlaşmıştır. Halliday(1985)'in dilbilgisi aslında bir metin dilbilgisidir. Diğer bir deyişle seçimler metin olan bitmiş bir ürünün sonucu olarak incelenir. Sözlü dilbilgisi ise daha çok yön verilebilen etkileşimsellik özelliğiyle bağlamda anlık seçimler ile o anı etkileyebilen durumlarla ilgilenir. Bağlamda yapılan anlık seçimler ile dilbilgisi yapıları arasında bir ilişki vardır (Hughes ve McCarthy, 1998: 263).

Dilbilimciler son yıllarda özellikle uygulamalı dilbilim ve dil öğretimi için dilbilgisel yapı ve söylemsel işlev arasındaki ilişkileri açıklamaya çalışmışlar, söylemi göz ardı eden tümce tabanlı dilbilgisi açıklamalarını ise yetersiz bulmuşlardır.

Bu doğrultuda dilbilgisel örüntüleri ve kullanımlarını belirlemek amacıyla oluşturulmuş bütünceler dilbilgisi hakkında geleneksel dilbilgisinden farklı olarak uygun ulamlara ayırma ve uygun kavramlar bulma yolundaki anlayışı da geliştirebilir (O'Keeffe, McCarthy ve Carter, 2007: 22).

Dilbilgisel biçimlerle etkileşim içinde olan konuşmacılar arasındaki ilişkilerin konuşmayı nasıl yapılandığı ve bunun tersi olarak söylemin dilbilgisini nasıl etkilediğini araştırmak söylem dilbilgisi yaklaşımının amacıdır (Hughes ve McCarthy, 1998: 262-263).

Bu çerçevede bu çalışmada dilbilgisel yapılar söylem dilbilgisi yaklaşımı temel alınarak, söylem çerçevelerine göre; yani iletişim konusu, konuşmacıların tutumu, yer, zaman ve bağlama dayalı olarak açıklanacaktır.

2.2. Türkçede "kesin, kesinlikle ve mutlaka" belirteçleri ile ilgili çalışmalar

Alanyazın tarandığında araştırma kapsamına alınan kiplik belirteçleri ile ilgili şu çalışmalara rastlanmıştır:

Korkmaz (2003: 507) ve Bilgin (2006: 273)'in çalışmalarında söz konusu belirteçler, "kesinlik belirteçleri" başlığı altında toplanmıştır ve eyleme kesinlik bildiren belirteçler oldukları söylenerek yazınsal metinlerden tümceler alınması yoluyla örneklendirilmiştir. Ancak aralarındaki benzerlik ve farka ya da anlam-kullanım ilişkisine değinilmemiştir.

Gencan (2001: 455-456) da bu belirteçleri kesinlik belirteçleri başlığı altında toplamış fakat sadece *mutlaka* belirteçine yer vermiştir. Açıklama olarak ise "eylemin kesinleştirilmesi, pekiştirilmesi" amacıyla kullanıldığı belirtilmiştir ve bir tümce ile örneklendirme yapılmıştır.

Göksel & Kerslake (2005: 218) ise çalışmalarında kiplik belirteçleri başlığını kullanmışlar, işlevsel olarak sınıflandırma yapma yoluna gitmişler ve bu belirteçlerin konuşurun sözün gerçekliğini yükümlenme derecelerini belirttiğini ifade etmişler, ancak herhangi bir örneklendirmede bulunmayıp belirteçlerin İngilizce karşılıklarını vermekle yetinmişlerdir. Burada dikkati çeken nokta *kesinlikle/kesin/mutlaka* belirteçlerinin aynı karşılığı –definitely- bulmasıdır.

Ruhi, Zeyrek ve Osam (1997: 107) Türkçede kiplik belirteçlerinin çekim ekleri ile ilişkisini araştırdıkları makalelerinde bazı belirteçlerin kiplik değerlerinin süreklilik çizelgesini oluşturmuşlar ve bu çizelgede güven kipliği (bilgisellikipliğinin alt ulamlarından biri) bildiren *kesinlikle* ve *mutlaka* belirteçlerine ve bu biçimbirimlerin diğer kiplik belirteçleri ile olan ilişkisine de yer vermişlerdir:

Tablo 1: Bazı belirteçlerin kiplik değerlerinin süreklilik çizelgesi

	Yükümlenme (Güven)		Yükümlenmeme (Zayıf güven - güven yokluğu)
Bilmeye dayalı yargı	Mutlaka	Herhalde	Belki
İnanmaya dayalı yargı	Kesinlikle		Galiba

Tablo 1'de de görüldüğü gibi Ruhi, Zeyrek ve Osam (1997: 107)'a göre *mutlaka* ve *kesinlikle* belirteçleri yükümlenme belirtirler fakat *mutlaka* bilmeye dayalı bir yargı bildirirken *kesinlikle* inanmaya dayalı bir yargı bildirir. Bu çalışmada *kesin* belirteci üzerine herhangi bir yorum getirilmemiştir.

Kerimoğlu (2011: 180) da kiplik incelemelerine yönelik kitabında yukarıdaki tabloya yer vermiş ve *kesinlikle* belirtecinin inanmayı, *mutlaka* belirtecinin ise bilmeyi anlattığını belirtmiştir. Ayrıca ona göre *mutlaka* nesnel kiplik bildirirken *kesinlikle* öznel kiplik özelliği göstermektedir. Bu çalışmada da *kesin* üzerine herhangi bir inceleme yapılmamıştır.

Ruhi (2002: 19-38) yönlendirme sözeylemi ve yükümlülük kipliği bağlamında *mutlaka* ve *kesinlikle* kiplik belirteçlerini incelediği makalesinde söz konusu belirteçler için “Türkçede yükümlülüğün güçlendirilmesi (örneğin, ‘Bunu mutlaka yap’) ortak yargı, bilgi vb. kaynaklara dayandırılabilirken yasaklama (örneğin, ‘Bunu yapma’) daha yüz kızartıcı bir sözeylem (İng. face-threateningact) olarak görünmektedir. Bu nedenle yasaklama konuşucunun tutum ya da yargılarını ifade eden *kesinlikle* belirteci ile güçlendirilmektedir.” ifadesini kullanmıştır. Bu çalışmada da *kesin* belirtecinin kullanımına yönelik herhangi bir açıklama bulunmamaktadır.

Bıldırın (2002: 96-112) kiplik belirteçlerine yönelik hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinde *kesinlikle* ve *mutlaka* belirteçlerine değinmiş fakat *kesin* belirteciye yer vermemiştir. Bu çalışmada sözlü olarak ve gazete, dergi, kısa hikâye vb. metinler yoluyla elde edilen veriden hareketle *kesinlikle* belirtecinin; olumsuz tümcelerde sıkça kullanıldığı, öznel olduğu ve diğer belirteçlere göre kişisel yargıları açıklamak için tercih edildiği, içsel durumları anlatan sıfatlarla kullanımının yaygın olduğu, bilgiye veya gerçeklere değil inanca dayalı güven derecelerini yüksek ölçüde açıkladığı belirtilmiştir. Ayrıca Bıldırın (2002)’in çalışmasında konuşurun bu belirteç yardımıyla kendi değerlerini de ifade ettiği ve bu değeri *kesinlikle* ile vurgulayarak karşıdaki kişinin soru sormasını da engellediği belirtilmiş ve söz konusu biçimbirim kullanılarak inandırma ya da güven sağlandığı söylenmiştir. *Kesinlikle* belirteci ile kişisel deneyim ya da inanca dayalı tavsiye verilirken profesyonel tavsiye vermek amacıyla *mutlaka* belirtecinin kullanıldığı söylenmiştir. Çalışmada ayrıca *mutlaka* belirtecinin konuşurun önermeyi yüksek ölçüde yükümlendiği; hem konuşur hem de dinleyici veya genel olarak herkes tarafından bilinen, bilgiye dayalı ve nesnel olduğu; olumsuz tümceler ile ve öznellik bildiren *-miş* biçimbirimi ve diğer ifadeler ile kullanılmadığı ifade edilmiştir.

Öktem-Öztürk (2012: 73-87, 139-153) tanıtımsal belirten belirteç ve sıfatlara yönelik olarak hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinde *mutlaka*, *kesinlikle* ve *kesin* belirteçlerine yer vermiştir, fakat çalışmada *mutlaka* ve *kesinlikle* tanıtımsal belirten belirteçler olarak sınıflandırılmışken *kesin*, tanıtımsal bildiren sıfatlar bölümünde yer almıştır. Bu çalışmada gazetelerden edinilen örneklerden hareketle *mutlaka* belirtecinin tümcedeki yükümlülük anlamını güçlendirdiği, aynı zamanda güçlü bir tahmin bildirme işlevine de sahip olduğu belirtilmiştir. Ancak ona göre önermede sözü edilen yükümlülüğün yerine getirilmesinin nedeni bir bilgiye dayanmaktadır ve *mutlaka* belirteci bu tümcelerde aynı zamanda tanıtımsallığı da kodlamaktadır. Ayrıca *mutlaka* ve *kesinlikle* belirteçleri arasında kullanımsal bir ayrım olduğu belirtilmiştir. Buna göre *mutlaka* belirteci nesnel kiplik belirtir ve daha önceki söyleme dayalı olarak onu bir bilgi gibi alır yani bilgiye dayalıdır. *Kesinlikle* belirteci ise inanca dayalıdır, güvenilirliği güçlendirmektedir ve öznel kiplik belirtir. Sıfat ve ad yantümcelerinde yalnızca yantümcedeki eylemi etkilediği, olumlu tümcelerde tanıtımsal ile uyumluyken olumsuz yükümlülük bildiren biçimbirimlerle beraber kullanıldığında gerekliliğin önemini vurguladığı ya da uyarıda bulunma anlamını güçlendirdiği ve nesnel kiplik bildirdiği söylenmiştir. Bu durumun aksine ele alınan örnekte *mutlaka* belirtecinin olumsuz tümcelerde kullanımına rastlanmamıştır. Araştırmaya göre *kesin*; *kesinlikle* belirteci ile kıyaslandığında daha yüksek güvenilirlik taşımaktadır ve çıkarsama yapmayı gerektiren, bilgiye dayanan yükümlenmeli bir sıfattır.

3. Araştırmanın amacı ve önemi

Giriş ve kuramsal çerçeve bölümlerinde de belirtildiği gibi, alanyazın tarandığında daha önceki çalışmalarda *kesinlikle* ve *mutlaka* belirteçlerinin anlamsal olarak sınıflandırılmasına rağmen *kesin* belirteci üzerine böyle bir denemeye karşılaşılmamıştır ve bu belirteçlerin bağlamdan yoksun tümce temelli olarak incelendiği görülmüştür. Araştırmada bu durumdan yola çıkılarak söz konusu kiplik belirteçlerinin tümce temelli klasik dilbilgisi yerine bütüncü temelli ve ana dili konuşurlarının söylemleri dikkate alınarak söylem dilbilgisi bakış açısıyla açıklanması ve sınıflandırılması amaçlanmıştır. Ayrıca bu çalışma, bu üç belirtecin diğer dilbilgisel yapılarla kullanımı, anlamları, aralarındaki anlamsal farklılıkları-benzerlikleri ve kullanım özelliklerine değinilmesi bakımından önemlidir. Çalışmanın Türkçenin hem ana dili hem de yabancı dil olarak öğretimine öğrenme-öğretme süreci ve ders malzemesi hazırlama vb. bakımlardan katkı sağlayacağı da düşünülmektedir.

4. Yöntem

4.1. Araştırma deseni

“Doğal ortamda çalışma, doğrudan veri toplama, zengin betimlemelerin yapılması, sürece yönelik olma, tümevarımcı veri analizi, katılımcı bakış açısına olanak sağlama, esneklik” (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2012: 235) gibi özellikleri içinde barındırması nedeniyle araştırma nitel olarak desenlenmiştir.

4.2. Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu ana dili konuşurlarının söylemleri oluşturmaktadır. Bu söylemlerde yer alan kiplik belirteçlerinden *kesin*, *kesinlikle* ve *mutlaka* belirteçleri ise araştırmanın örnekleme olarak seçilmiştir. Çalışmanın örnekleminin belirlenmesi aşamasında amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan maksimum çeşitlilik örnekleme temel alınmıştır. “Bu örnekleme yöntemindeki amaç, çeşitliliği sağlamak yoluyla evrene genelleme yapmak değil, çeşitlilik gösteren durumlar arasında ne tür ortaklıkların veya benzerliklerin (aynı ölçüde de farklılıkların) var olduğunu bulmaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 109).

4.3. Verilerin toplanması

Verilerin toplanması aşamasında, çeşitli konulardaki karşılıklı konuşma içeren televizyon programlarından yararlanılmıştır. Kayıtlar, 2009 Aralık ayı içerisinde gerçekleştirilmiştir. “Kayıt aşamasında farklı TV kanallarından, farklı konuları içeren programlarda etkileşimdeki dilin kullanılmış olmasına dikkat edilmiştir. Programların seçiminde, ulusal yayın yapan bir kanalda yayınlanıyor olması, ölçünlü dil (İstanbul ağız) kullanılmış olması, programın türü ve programda belli bir konu üzerinde devam eden karşılıklı konuşma olması etkili olmuştur. *Sağlık, Güncel Sohbet, Politik, Kültür-Sanat* olmak üzere toplam dört program türü belirlenerek 15 program kaydedilmiş ve yazıya geçirilerek incelenmiştir. Programların toplam süresi 14 saat, toplam sözcük sayısı 83.350’dir. Seçilen programların şehirleri, söylem çerçeveleri, program adları ve yayınlandıkları kanallar ile konuşmacı sayıları Tablo 2’deki gibidir.” (Aksu, 2014: 9-10).

Tablo 2: Seçilen programların bağlamları, şehirleri, adları ve kanalları

Program sayısı	Yer (Uzam)	Söylem Çerçevesi	Program adı ve kanalı	Konuşmacı sayısı
1.	Ankara	Sağlık	Sağlıklı Günler TRT 2	2
2.	İstanbul	Sağlık	Check-up CNN TÜRK	2
3.	İstanbul	Sağlık	Sağlıklı Bir Gün Kanal Türk	11
4.	İstanbul	Sağlık	Doktorum Kanal D	9
5.	İstanbul	Güncel sohbet	Günlerin Getirdikleri NTV	5
6.	İstanbul	Güncel sohbet	Saba Tümer’le Bu Gece CNN TÜRK	8
7.	İstanbul	Güncel sohbet	Bir Yıldız Masalı TV 8	12
8.	İstanbul	Güncel sohbet	Güzel Haberler NTV	6
9.	İstanbul	Politik	Yorum Farkı NTV	2
10.	İstanbul	Politik	Eğrisi Doğrusu CNN TÜRK	2
11.	İstanbul	Politik	Teke Tek HaberTürk	2
12.	İstanbul	Politik	Basın Odası NTV	4
13.	İstanbul	Politik	Balççek Pamir’le Söz Sende Haber Türk	2
14.	İstanbul	Kültür Sanat	Afişe Takılanlar CNN TÜRK	4
15.	İstanbul	Kültür Sanat	Gece Gündüz NTV	3

4.4. Verilerin çözümlenmesi

Araştırmada TV kanallarından kayıt yoluyla oluşturulan bütüncü, söylem çözümlenmesi yapılarak analiz edilmiştir. Punch (2011: 214, 218)'a göre söylem çözümlenmesi nitel veri çözümlenme yöntemlerinden biridir ve günümüzde birliğini tümçenin ötesinde dilin açıklamasında bulan, bağlamla ve kullanımında dili etkileyen bir disiplin haline gelmiştir. Bütüncü temelli olarak gerçekleştirilen bu söylem çözümlenmesinde Dokuz Eylül Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Doğal Dil İşleme Çalışma Grubundan öğretim görevlisi Özlem Aktaş tarafından Türkçeye uyarlanan "Bağlam İçinde Anahtar Sözcük Arama" (BIAS-TR) programı kullanılmış; söz konusu belirteçlere yönelik sıklık değerleri ve bağlam dizgeleri bu program yoluyla elde edilmiştir.

5. Bulgular

Bu bölümde Türkçede bilgiselliklipliği çerçevesinde değerlendirilen *kesin*, *kesinlikle* ve *mutlaka* belirteçlerinin bilgisellik dereceleri ile sözlü söylemdeki dilbilgisel sıklık ve kullanımları, tablolardan faydalanılarak açıklanacaktır.

Tablo 3: "Kesin" kiplik sıfatı/belirteciyle kullanılan yapılar ve bilgisellik durumu

	Bilgiyi yükümlenme (İnanca dayalı)					Bilgiyi yükümlenmeme (İnanca dayalı)					Toplam	Oran
	Sağ.	Gün.S.	Pol.	K-S	Top.	Sağ.	Gün.S.	Pol.	K-S	Top.		
<i>Kesin+ad</i>	5										5	%33
<i>Kesin+ - (A)Dr</i>								2			2	%13
<i>-DIK+iyelik kesin</i>						1		1			2	%13
<i>Kesin+ -Iyor</i>	1										1	%6.6
<i>Kesin+ -DIktAn sonra</i>	1										1	%6.6
<i>Kesin+ -(y)AcAk+ -DIr</i>							1				1	%6.6
<i>Kesin+ -(y)AcAk</i>								1			1	%6.6
<i>Adcıl Yüklem</i>			1								1	%6.6
<i>Kesin+-DI</i>			1								1	%6.6
Toplam	7	-	2	-	9	1	1	4	-	6	15	
Oran	%46.6	-	%13.3	-	%60	%6.6	%6.6	%2.6	-	%40		

Tablo 3'te sıfat ve belirteç konumlarında yer alan *kesin* biçimbiriminin sağlık konulu programlarda %46.6 oranıyla ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu program türünde konuşurlar *kesin* biçimbirimini kullanarak önermelerindeki bilginin doğruluğunu yükümlenme eğilimindedirler. İkinci sık kullanım ise %13.3 oranıyla konuşurunkesin biçimini belirteç olarak kullandığı ve bilgisinin doğruluğunu yükümlenmediği politik konulu program türünde rastlanmıştır. Sağlık konulu programda konuşurlar kendi uzmanlık alanları hakkında konuşmaktadır ve kesin tanı, kesin çözüm, kesin ve net ayırmak gibi bilgiyi

yükümlenen ifadeler yer vermekte, politik konulu programlarda ise siyasetçiler önermelerinin gelecekteki veya konuşma anıyla ilgili bir durum hakkında bilginin doğruluğunu tamamen yükümlenmeyerek daha çok tahmin bildirme eğilimindedirler.

Tablo 3'te *kesin* biçimbirimini kullanarak konuşurun önermelerinin bilgilerinin doğruluğunu yükümlendiği (doğruluğuna tamamen inandığı) önermeler %60 oranıyla konuşurun önermelerinin doğruluğunu yükümlenmediği (doğruluğuna inanç eksikliği duyduğu) önermelerden çoktur. Tablo 3'ten elde edilen bulgulara göre kiplik belirteçleri adı altında incelemeye alınan *kesin* biçimbiriminin beş adet *kesin+ad* biçiminde sıfat konumunda yer aldığı (kesin çözüm, kesin tanı vb.) görülmektedir. Yani sıfat konumunda *kesin* sözcüğünün yer aldığı ad öbeğinde konuşurun önermesindeki bilgiye tam inandığı görülmektedir. Ancak bu sayı *kesin* biçimbiriminin *sıfat+ad* dışındaki kullanımlarına bakıldığında değişmektedir. Bu belirteç *eylem+-DIK+iyelik kesin* biçimindeki ve *kesin+eylemcil yüklem+-(A/I)r, eylemcil yüklem+-(y)AcAk, eylemcilyüklem+-(y)AcAk+-DIr* biçimindeki gelecek zamana gönderme yapan önermelerde konuşurun bilginin doğruluğuna inanç eksikliği duyduğunu ifade eder. Yani *kesin* belirteç olarak ve gelecek zamana gönderimde bulunan biçimlerle tahmin anlamında kullanılmaktadır.

Tablo 3'te ayrıca *kesin* biçimbiriminin en sık kullanıldığı biçim "sıfat+ad" biçimidir. *Kesin* biçimbiriminin belirteç olarak kullanıldığı önermelerde ise yüklemde bir sürerlik görünüşü belirticisi olan *eylemcil yüklem+-(I)yor* ve bitmişlik görünüşündeki *eylemcil yüklem+-DI* biçimleriyle konuşurun önermelerine tam inanarak kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca 1 adet "Yapacaklarımız çok net ve kesin." şeklinde tümleşel ortaç bulunan tümcede net sözcüğüyle beraber yüklem olarak kullanılmıştır.

Örnek 1

Dinleyici: *Merhaba efendim ben gemide çalışıyorum. 33 yaşındayım. Benim hastalığıma reflü tanısı konmadı ama şu anda sizi izliyorum, reflü tanısı olduğunu düşünüyorum. Benim de ağrılar, gazlar gelirdi. Bu ağrılar sırtıma ve göğsüme. Doktora gittiğimde bana söylediği gastrit bir ilaç verdi bana kapsüllü, gaz pompası diye yazıyor üstünde, ben bunu kullandım dediğiniz gibi aç karnına yemekten önce sabahleyin on beş yirmi dakika önce ve bu ağrımı o gün kestiğini, o gün o gün kesti. O gün kullandım ve ağrılarımı kesti. Çok memnunum. Hocama da gittim ben aynı şekilde böyle söyledim. Çok iyi, dedi bu ilacın hiçbir zararı yok sana ama hocam ben dört beş aydan beri bu ilacı kullanmıyorum ağrımı kestiği için ve bunun tekrarlama olasılığı var mı? Çok teşekkür ediyorum Mehmet Hocam.*

Sunucu: *Rica ederiz Murat Bey. Çok teşekkür ederiz. Zaten hocamızın da açıkladığı nokta buradaydı. Ya ilaçla devam ya ameliyatla kesin çözüm (Sağlıklı Bir Gün, Kanal Türk, Aralık 2009).*

Örnek 1'de sağlık konulu programda iletişim konusu bir sağlık problemidir. Canlı yayına telefonla bağlanan dinleyicinin sorusu üzerine doktor olan sunucu hastanın probleminin çözümünün ameliyatla olacağına dair bilgisine inancını *kesin* sıfatıyla bildirmektedir. Bu güven bilgisine olan inancının tam olduğunu göstermektedir.

Konuşurun önermesindeki bilginin doğruluğuna inanç eksikliği duyduğu önermeler ise %26 oranında politik konulu programlarda saptanmıştır. *Kesin* biçimbiriminin bu anlamda en sık kullanıldığı biçimler *eylemcil yüklem+-(A/I)r* ve *eylem+-DIK+iyelik kesin* biçimleridir. Eyleme gelen *-(A/I)r* biçimi bu önermelerde konuşurun eylemin gelecekte olabilirliğine inancının yüksek olduğunu anlatmak için kullanılmıştır. Bunun dışında 1 adet *eylemcil yüklem +-(y)AcAk* ve 1 adet *eylemcil yüklem+-(y)AcAk+-DIr* biçimiyle kullanılmıştır. Bu biçimlerle de *kesin* belirteci konuşurun gelecekle ilgili durumdaki bilgiye dair inancını bildirmektedir. Konuşur *kesin* belirteci ve *eylemcil yüklem+-(y)AcAk+-DIr* biçimbirimi ile gelecekle ilgili inanca dayalı bir tahminde bulunmaktadır.

Örnek 2

Sunucu: *Buyurun günaydın İbrahim Bey.*

İzleyici: *Günaydın. Ben şunu soracaktım. Benim iki yaşında oğlum reflü hastası oldu. Kusmayla başladı ana sütünden kesilince. Tabii bunu iki ay falan hastanelere götürdük. En sonunda bir alet bağladılar yedi-dört saat. Bu reflü olduğunu söylediler. Endoskopi yapıldı. İlaçla düzeldi. İki sene önce bir mide kanaması geçirdi.*

Konuşmacı: *Çocuğunuz iki yaşında?*

İzleyici: *Yok iki yaşındayken reflü başladı şu anda on üç yaşında. İki sene önce bir mide kanaması geçirdi. Geçen sene de bir endoskopi daha yapıldı. Ülserden şüphelendiler. Ülser falan çıkmadı. Tahlillerin hepsi temiz çıktı. Şu anda ilacını bazı içiyor bazı içmiyor. İlacın ismini vermeyeyim ben. Acaba sürekli içsin mi bu ilaçları? Bazı gece arasında midesi bulanıyor, kusunca rahat ediyor. Yoksa başka rahat etmiyor.*

Sunucu: *İbrahim Bey geçmiş olsun. Hocamızdan en azından bununla ilgili bir yorum alalım ama ciddi bir problem olduğu kesin, mideyle ilgili. Buyurun hocam (Sağlıklı Bir Gün, Kanal Türk, Aralık 2009).*

Örnek 2'deki sağlık konulu programda da iletişim konusu bir hastanın sağlık problemidir. Doktor olan sunucu *eylemcil yüklem+-DIK+iyelik* biçimiyle oluşturulmuş ad yantümcesi ve ana tümcede yüklem görevinde olan *kesin* sıfatıyla programa telefona katılıp hastalığıyla ilgili bilgi almak isteyen izleyicinin

probleminin ciddi olduğuna duyduğu inancını söylemek istemiş, hemen ardından konuyla ilgili daha uzman olan başka bir doktora söz vermiştir. –*DIK +iyelik* biçiminin eklendiği eylemin zamanı, ana tümcesindeki yüklem zamanından önceki bir zamana gönderimde bulunur veya ana tümcedeki zamanla eş zamanlıdır, yani konuşma anıyla aynı zamana gönderimde bulunur” (Göksel ve Kerslake, 2005: 367). Bu anlamda bu önermede konuşur doktor *kesin* sıfatıyla konuşma anıyla ilgili bir tahminde bulunmaktadır, yani bilgiyi tamamen yükümlenmemiş, ancak konuşma anından edindiği izlenimden hareketle inancını bildirmek için bu biçimi kullanmayı seçmiştir.

Örnek 3

Konuşmacı: *Zeki'nin de bir erkek çocuğu var. Zeki'den biraz daha kısa.*

Sunucu : *Nasıl biraz daha kısa derken?*

Konuşmacı: *Şaka yapıyorum. 8 aylık ama bayağı normalden çok uzun ve iri o da mutlaka ileride basketbolcu olacaktır diye tahmin ediyorum.*

Sunucu : *Kesin olacaktır. Sizin çocuklarınız yarın bir gün takım kuracaklar bence. Hani arkadaşlıkları da varmış. Bir konuşumuz daha sırada bekliyor. Hemen anons etmek istiyorum. Murat (Bir Yıldız Masalı, TV8, Aralık 2009).*

Örnek 3'te ünlü bir basketbolcunun hayatının konuşulduğu güncel sohbet konulu programda konuşmacının bir çocuk hakkındaki ön bilgilerine dayanarak gelecekte basketbolcu olacağına *mutlaka* belirteciyle yüksek ihtimal vermesinin ardından programdaki sunucu *kesin* belirteci ve *eylemcil yüklem+-(y)AcAk+-DIr* biçimini kullandığı önermesinde çocuğun ileride basketbolcu olacağına olan inancının yüksek olduğunu bildirmektedir. Bu örnek, sunucunun çocukla ilgili ön bilgilere sahip olmadığını sadece önceki konuşurdan hareketle onun önermesinin bilgisine duyduğu inancı göstermesi bakımından önemlidir.

Örnek 4

Sunucu: *Ben Türkiye 20 sene içerisinde bölünür diyorum, siz de katılıyor musunuz buna? 20 sene içinde Türkiye bölünebilir diyorum.*

Konuşmacı: *Böyle giderse bölünecek. Yani Dicle'nin doğusu ya Fırat'ın doğusu kopar kesin. Bunu hiç yadırgamıyorum yalnız affedersiniz bu şöyle bu sekiz yıl önce yazılmış, Unutulanlar Dışında Yeni Bir Şey Yok kitabında bile var. Tabii var o kadar. Yani bu bugün çıkmış bir şey değil. Ben o kitabı dokuz sene önce kaleme aldım, yayınladım sekiz yıl oldu (Teke Tek, HABERTURK, Aralık 2009).*

Örnek 4'te politik konulu programda Türkiye ile ilgili bir iç mesele olan konuda eski albay ve konuşma anında bir siyasi partinin başkanı olan konuşmacı, bilgileri ve inandığı değerlerden hareketle *kesin* belirtecini kullanarak olayların süregelmesi halinde Türkiye'nin bölüneceğine dair bir tahminde bulunmaktadır.

Sonuç olarak elde edilen verilere göre *kesin* belirteci *eylemcil yüklem+-(A/I)r* ve *eylemcil yüklem+-(y)AcAk* ve *eylemcil yüklem+-(y)AcAk+-DIr* biçimleriyle gelecek zamana gönderimde bulunan önermelerle inanca dayalı yüksek tahmin anlamında kullanılmaktadır. *Eylemcil yüklem –DIK+iyelik kesin* biçimindeki kesin sıfatı konuşma anıyla ilgili konuşurun bilgisine olan inancını tamamen yükümlenmediği veya inanç eksikliği duyduğu önermelerle kullanılmakta ve *sıfat+ad*, *eylemcil yüklem+-(I)yor* ve *eylemcil yüklem+-DI* ile beraber bilginin doğruluğuna dair inancını tamamen yükümlenmektedir.

Tablo 4: “Kesinlikle” belirteciyle kullanılan yapılar ve bilgisellik durumu

	Bilgiyi yükümlenme (İnanca dayalı)					Oran
	Sağ.	Gün.S.	Pol.	K-S	Top.	
<i>Kesinlikle+ Adcıl yüklem</i>	1	5		1	7	%25.9
<i>Kesinlikle (bağımsız)</i>	1	4			5	%18.5
<i>Kesinlikle+olumsuza dcıl yüklem</i>	2	1			3	%11.1
<i>Kesinlikle+ -mıyor (olumsuz)</i>	1		2		3	%11.1

<i>Kesinlikle + -(I)yor</i>			1		1	%3.7
<i>Kesinlikle + -DI</i>	1				1	%3.7
<i>Kesinlikle+-mA+-DI</i>			1		1	%3.7
<i>Kesinlikle+ adcl yüklem + değildir</i>			1		1	%3.7
<i>Kesinlikle + -mAz</i>				1	1	%3.7
<i>Kesinlikle+-mAz+-DI</i>		1				%3.7
<i>Kesinlikle + -(A/l)rdI</i>			1		1	%3.7
<i>Kesinlikle +edilgen + -mlş</i>			1		1	%3.7
<i>Kesinlikle + -mAk lazım</i>			1		1	%3.7
<i>Toplam ve Oran</i>	6 %22	11 %40.7	8 %29.6	2 %7.4	27	

Tablo
belirtecinin

4'te kesinlikle farklı

program türlerine göre kullanımları incelendiğinde, bu belirtecin en sık kullanıldığı program türü %40.7 oranıyla güncel sohbet konulu programlardır. İkinci sırada bunu %29.6 oranı ile politik konulu programlar izlemekte, üçüncü sırada ise sağlık konulu programlar yer almaktadır. Konuşurun katıldığı programdaki iletişim konusu ve konuşmacının programa katılma amacı değerlendirildiğinde, güncel sohbet konulu programlarda konuşurun bilgilerine dayanarak kendini kanıtlama çabası içinde olmadığı görülmekte, politik konulu programlarda konuşurun düşüncelerini inandığı değerler doğrultusunda paylaştığı görülmektedir. Sağlık konulu programlarda ise konuşur genellikle alanında uzman bir doktordur ve inançlarına dayalı değil bilgilerine dayalı düşüncelerini ifade etmektedir.

Kesinlikle belirtecinin kullanıldığı önermelerde bağlama dayalı incelemelerden elde edilen bulgulara göre, *kesin* belirtecinen farklı olarak konuşurun bilgilerine duyduğu inancının tam olduğu veya etkileşim içindeki konuşura inandırma amacıyla olduğu görülmektedir. Tablo 4'e göre, *kesinlikle* belirteci *kesinlikle+adcl yüklem* biçiminde % 25.9 olumlu yapılar ve %11.1 olumsuz biçimiyle "Kesinlikle öyle.", "Kesinlikle yani.", "Kesinlikle doğru." "Kesinlikle, hayır.", "Kesinlikle yok." gibi konuşurun düşüncelerini destekleyen önermelerde, karşısındaki konuşurun önermesine yanıt vererek onaylama amaçlı kullanılmıştır. Örnek 5'te bu kullanımın bir örneği görülmektedir:

Örnek 5

Sunucu: Alper'in de var ama siz beraber değilsiniz bildiğim kadarıyla değil mi?

1.Konuşmacı: Tamamen spekülasyon çıkan haberler, Cengiz'le bizim aramızda bir şey yok.

2. Konuşmacı: *Kesinlikle yok.* O yüzden hem heyecan var. Hem de böyle bir oluşum var o yüzden benim için en güzel haberlerden biri buydu.

1.Konuşmacı: Ben tebrik ediyorum (Güzel Haberler, NTV, Aralık 2009).

Bunun dışında *kesinlikle* belirteci %18.5 oranında yani ikinci en sık kullanım olarak herhangi bir yapıyla kullanılmayıp bağımsız kullanılmıştır; yani kendisi *adcl yüklem* konumundadır. Bütüncü verileri dikkate alındığında bu kullanımın karşılıklı konuşmalarda diğer konuşurun olumlu ya da olumsuz inancını desteklemeye yönelik olduğu söylenebilir. Ayrıca "Kesinlikle kesinlikle yani." gibi çift belirteç kullanımları da bulunmaktadır. Üçüncü sırada *kesinlikle* belirtecinin sürerlik görünüşü olumsuz biçimi olan *eylemcil yüklem+-mlyorya* yapısıyla sık kullanıldığı saptanmıştır. Elde edilen verilere göre örnek 6'daki gibi konuşurun kendi inancını desteklemek ya da karşı tarafı inandırmak amacıyla bu belirteci ve biçimi kullandığı görülmüştür. Örnek 6'da politik konulu programda konuşmacı belli bir siyasi görüşe ve partiye bağlı görüşlerini anlatmakta ve sunucunun kendisi hakkında yönelttiği sava karşılık söyleminde kendini inandırmak istemektedir.

Örnek 6

Sunucu: Diyelim kapatma kararı çıktı?

Konuşmacı: Şimdi tabii kapatılma kararı çıktığında sayın genel başkanımızın ve yetkili kurumlarımızın verdiği mesaj var. Biz buna uygun hareket ederiz ama biz demokratik zeminin sonuna dek bu ülkede işlemesi gerektiğini söylüyoruz.

Sunucu: Yani dağa çıkmak gibi bir görüşünüz yok değil mi eş başkanımız gibi?

Konuşmacı: Dağa çıkmak isteyenler dağa çıkar ama gerçekten Demokratik Toplum Partisi kapatılırsa bu köprüler yıkılır, bir kaos olur. Kimsenin buna hakkı yok.

Sunucu: Bunu tehdit olarak algılayanlar da var.

Konuşmacı: Hayır, kesinlikle kesinlikle ben kimseyi tehdit etmiyorum. Ben siyasetçiyim ve ben olup bitenleri görüyorum (Balçıçek Pamir’le Söz Sende, Habertürk, Aralık 2009).

Örnek 7

1.Konuşmacı: Ben bu tavrından dolayı Türkiye’yi kesinlikle kınamıyorum. Türkiye dünyada demokrat ve insan haklarına saygılı bir ülkem diyorsa bunun standartlarını yerine getirecek. Kerimov’un hatırı için ben bu konuda çifte standart uyguluyorum diyemez. Buradan şu çıkıyor. Böyle Türk dünyası diye romantizme kapılmayalım. Türk dünyasının içerisinde ayrı kimlikler var. Ayrı uluslaşmalar var. Her deoletin kendi çıkarı var. Her yönetimin kendi perspektifi var. Biz ancak ortak noktalar bularak bu işi ne bileyim ben Avrupa Birliği’yle nasıl yapıyorsak Türk dünyasıyla öyle yapabiliriz. Bu çok romantizmden uzak bir şey ne diyorsunuz buna?

2. Konuşmacı: Buna kesinlikle katılıyorum. Daha önce de birçok televizyon konuşmamda, yazılarımda, kitaplarımda da ben bunu çok açık olarak yazdım. Günümüzde, günümüz dünyasında, 21. yüzyılda veya 20. yüzyılda da aynıydı aslında bir ölçüde yalnızca etnik faktörler değil din gibi faktörler uluslararası nitelikteki birlikteliklerin kolaylaşmasını sağlayabilir (Basın Odası, NTV, Aralık 2009).

Örnek 7’de ise politik konulu programda alanında bilgi sahibi ve Türkiye ve Türk Dünyası hakkındaki görüşlerini sunan konuşmacılardan 1. konuşmacı kesinlikle belirtecini eylemcil yüklem+-mIyor şeklinde olumsuz biçimde kullandığı önermesinde dinleyiciyi önermesindeki olumsuzlamanın doğruluğuna inandırmak istemekte; 2. konuşmacı ise 1. konuşmacının düşüncelerine katıldığını onaylamak amaçlı kesinlikle belirtecini kullanmaktadır.

Tablo 4’te yine kesin biçimbiriminden farklı olarak kesinlikle belirtecinin kullanıldığı önermelerde olumsuz yapıların sıklığı dikkat çekmektedir. Kesinlikle belirtecinin bağımsız kullanımları da olumlu kabul edildiğinde, olumsuz yapıların %37 oranında, olumlu yapıların %63 oranında olduğu görülmektedir. Kesinlikle belirtecinin belirli görünüş-zaman ve kiplik bildiren kullanımları göz önüne alındığında ise bu oran daha da artmaktadır. Kesinlikle belirteci ile olumsuz biçimde kullanılan biçimler 3 adet kesinlikle+olumsuzadıl yüklem, 3 adet kesinlikle+-mIyor, 1 adet kesinlikle+-mA+-DI, 1 adet kesinlikle+adılıyüklem+değildir, 1 adet kesinlikle + -mAz ve 1 adet kesinlikle+-mAz+-DI biçimleridir. Elde edilen bulgulara göre kesinlikle belirteci -DI biçimbirimiyle birlikte sadece adıl yüklemle 1 adet olumsuz yapıda kullanılmıştır.

Kesinlikle belirteciyle olumlu yapıda kullanılan biçimler ise 7 adet kesinlikle+-adıl yüklem ve 1’er adet kesinlikle+-(I)yor, kesinlikle+-DI, kesinlikle+-(A/I)rdI, kesinlikle +edilgen+-mIşve kesinlikle+-mAk lazım biçimleridir.

Tablo 5: “mutlaka” belirteciyle kullanılan yapılar ve bilgisellik durumu

	Bilgiyi yükümlenme (Bilgiye dayalı)					Bilgiyi yükümlenmeme (Bilgiye dayalı)					To p.	Oran
	Sağ.	Gün.S.	Pol.	K-S	Top.	Sağ.	Gün. S.	Pol.	K-S	Top.		
Mutlaka + -mAk +iyelik gerek-/ lazım	5			1	6						6	%15
Mutlaka + -(I)yor	2	2		1	5						5	%12.5
Mutlaka + gerek- /-mAk gerek-/ lazım	2	1	1		4						4	%10

<i>Mutlaka + -mAll / -mAllDir</i>	1	1		1	3					3	%7.5	
<i>Mutlaka+ -(y)AcAk</i>		2	1		3					3	%7.5	
<i>Mutlaka + -(y)AcAktIr</i>	1	1			2		1		1	3	%7.5	
<i>Mutlaka + -(A/I)r</i>			1		1			1		1	2	%5
<i>Mutlaka + -(A/I)rdI</i>			1		1		1			1	2	%5
<i>Mutlaka+ adçıl yüklem+-DIr</i>					-		2			2	2	%5
<i>Mutlaka + emir kipi</i>	1			1	2						2	%5
<i>Mutlaka + ulaç (-DIktAn sonra / -(y)ArAk)</i>	2				2						2	%5
<i>Mutlaka+ adçıl yüklem</i>	2				2						2	%5
<i>Mutlaka + -DI</i>	1				1						1	%2.5
<i>Mutlaka + -(y)Abiliyor</i>		1			1						1	%5
<i>Mutlaka + -(I)yordur</i>						1					1	%5
<i>Mutlaka + -(y)AcAkIş gibi)</i>					-		1			1	1	%5
<i>Toplam</i>	17	8	4	4	33	1	5	1		6	40	
<i>Oran</i>	% 42.5	% 20	% 10	% 10	% 82.5	%5	% 12.5	%5	-	% 15		

Tablo 5'te *mutlaka* belirtecinin diğer biçimlerle kullanımları ve bilgisellik derecelerine göre kullanım sıklıkları görülmektedir. Bu belirteç, sözlü veriden elde edilen bulgulara göre konuşurun bilgisini tamamen yükümlendiği önermelerle %82.5, konuşurun önermesindeki bilgilere güven eksikliği duyduğu önermelerle ise %17.5 oranında kullanılmıştır. *Mutlaka* belirtecinin en sık kullanıldığı program türü %42.5 oranıyla sağlık konulu programlardır ve bu önermelerde konuşur bilgisini çoğunlukla tamamen yükümlenmiştir. Bunun sebebi, sağlık programlarında doktorların verdikleri bilgilerin doğruluğuna güven duymaları ve bu doğrultuda insanları bilgilendirmek istemeleridir. Bunu yine aynı kullanımla %20 oranıyla güncel sohbet konulu programlar izlemektedir. Üçüncü sık kullanım ise %12.5 oranı ile güncel sohbet programlarında konuşurun önermesindeki bilgiye güven eksikliği duyduğu kullanımlardır.

Tablo 5'te de görüldüğü gibi *mutlaka* belirteci *kesin* ve *kesinlikle* biçimbirimlerinden farklı olarak konuşurun önermesindeki bilgilerin doğruluğuna artalan bilgileri doğrultusunda güvendiği veya güven eksikliği duyduğu önermelerle kullanılmaktadır. Yani *kesin* ve *kesinlikle* inanca dayalı bilgiselliklipliği ulamında *mutlaka* bilgiye dayalı bilgiselliklipliği ulamında değerlendirilebilir.

Tablo 5'te *mutlaka* belirtecinin en sık kullanıldığı yapılar incelendiğinde, en sık kullanım kip yüklemi şeklindeki *gerek*, *lazım* ve *şart* biçimbirimleriyle ve *eylemcil yüklem+-mAll* biçimiyle gereklilik kipliği bildiren önermelerle ve %32.5 oranında kullanılmıştır. *Mutlaka* belirteci kip yüklemelerinin genel bir durum ifade

ettiği *ad+gerek-* ve *eylemcil yüklem+-mAk gerek-/lazım* biçimleriyle %10 oranında öznenin vurgulandığı *eylemcil yüklem+-mA+iyelik gerek-/lazım* biçimleriyle %15 oranında kullanılmıştır. Bu belirteç gereklilik kipliği ile birlikte kök anlamında bilgiyi yükümlenme içermektedir ve konuşur, önermesinde belirli bilgilerin toplanması sonucunda zorunlu olarak bir yargıya varmış, yargıyı yükümlenmiş ve bir gereklilik ifade etmiştir. *Eylemcil yüklem+-mAll* biçimiyle %7.5 oranında kullanılan *mutlaka* belirteci, ayrıca 1 adet *eylemcilyüklem+edilgen+-mAll+-Dİr* ve 1 adet *eylemcilyüklem+edilgen+-mA+-iyelik gereklidir/ şarttır* şeklinde –*Dİr* biçim birimiyle saptanmış, konuşur bu anlamda bilgisine tamamen güvendiğini hem *mutlaka* belirteci hem de –*Dİr* biçim birimini kullanarak vurgulamıştır. Bu kullanım örnek 8’de görülmektedir:

Örnek 8

1.Konuşmacı: *Hayır hayır yani ben söyleyeyim hocam bana dönebilir. Ondan sonra çocuk tam kullandıktan sonra bu ilacı baba dedi acım hafifliyor dedi burada. Bunu nasıl tedavi edebiliriz? Nasıl yaparız?*

2.Konuşmacı: *Önce tanısının konulması lazım. Bahsettiğiniz onlu yaşlarda on birli yaşlarda reflü hastası olunmaz mı olunur. Bizim de bin küsürlük serimizde iki tane on iki yaşında tedavi ettiğimiz yavrucağ var açıkçası ama çok nadirdir bu yaşlarda. Dolayısıyla bu bölgedeki ağrıların olması belki ufak bir gastritten olabilir, belki bir parazit hastalığından olabilir, bir sürü başka nedeni olabilir. Gene de remi denen ilaç geçişi bir rahatlama sağlamış olabilir. Kesinlikle tanısı net olarak konulmuş bir küçük hanımdan bahsetmiyoruz. **Mutlaka** endoskopi yapılması **şarttır** tanı için. Endoskopide kesin tanı konulamıyorsa da **mutlaka** phmetre yapılması **gereklidir**. Çünkü bu yavrucağın eğer reflüsü varsa bu ömür boyu olacaktır. Hiçbir zaman reflü hastalığı kendi kendine geçmez (...) (Sağlıklı Bir Gün, Kanal Türk, Aralık 2009).*

Mutlaka belirtecinin ikinci sık kullanımı ise %12.5 oranıyla sürerlik görünüşü belirticisi olan ve bir olayın veya durumun sürdüğünü bildiren –(*Iyor* biçimiyle olmuştur. Bu önermelerde de konuşur bilgilerinin doğruluğunu tamamen yükümlenmiştir. Örnek 9’da güncel sohbet konulu programda 2. konuşmacı konuştuğu yazar hakkında bilgi sahibidir ve yazarın kitaplarının sonunda ne yaptığına dair bilgisine güvenmektedir.

Örnek 9

1.Konuşmacı: *Dan Brown bütün kitaplarında biliyorsunuz din ile bilimi karşılaştırır bir şekilde onları çatıştırır en sonunda işte el ele verirler, birlikte hareket ederler bu da işte annesinin bir din müzisyeni babasının da bir matematik profesörü olmasından geliyor bana göre. Onları sürekli kavga ettirir evin içinde. En sonunda da barıştırır o çocuk zihninde bana öyle geliyor. Bu kitapta da o var öyle bir din nereye gidiyor tanrı kavramı nedir sürekli bunları arıyor ve bunları okuyucuları ile birlikte arıyor kendi sorularını bize soruyor aslında bana öyle geliyor. Bu kitapta da o var aslında tanrıyı arıyor.*

2. Konuşmacı: *(iii) Önceki kitaplarında da öyle olmuştu aslında. Yani hep uzlaşmacı bir yazar. Sonunda **mutlaka** çatıştırdığı kavramları uzlaştırıyor. Bu da tabii ticari olarak da aslında işe yarayan bir şey. Sonrasında mesela Vatikan gibi kurumlarla karşı karşıya gelmemesi, rahatının kaçmaması için de iyi bir formül bir yandan tırnak içinde. (iii) Peki bu kitapta da masonluk iyi bazı masonlar kötü formülünü mü görüyoruz? (Günlerin Getirdikleri, NTV, Aralık 2009).*

Mutlaka belirteci bunun dışında gelecek zamana gönderimde bulunan 3 adet *mutlaka+-(-y)AcAk* biçimiyle 1. tekil kişi kullanımıyla örnek 10’daki gibi bilgiyi tamamen yükümlenen önermelerle kullanılmış ve 3 adet *mutlaka+-(-y)AcAk+-Dİr* biçimiyle 2 adet bilgiyi yükümlenen ve 1 adet ise konuşurun bilgiyi tamamen yükümlenmediği önermelerde kullanılmıştır.

Örnek 10

Sunucu: *Peki görmeden böyle çok boyutlu resimler çizebiliyorsunuz. Bunu zihninizde nasıl tasvir ediyorsunuz?*

Konuşmacı: *Benim ellerimle ellediğim yani kabartma çizgisini ya da küçük maketini ellerimle ellemediysem onu düşünmeme tasavvur etmeme bir imkân yok. **Mutlaka** onu kabartma olarak inceleyeceğim ve insanlara detaylarını soracağım. Biraz evvel söylediğim gibi nasıl durdu, rengi, ismi, altı yünden nasıl görünür bunun kabartması gerekiyor (Saba Tümer’le Bu Gece, CNNTÜRK, Aralık, 2009).*

Örnek 11

Konuşmacı: *Zeki’nin de bir erkek çocuğu var. Zeki’den biraz daha kısa.*

Sunucu: *Nasıl biraz daha kısa derken?*

Konuşmacı: *Şaka yapıyorum. 8 aylık ama bayağı normalden çok uzun ve iri o da **mutlaka** ileride basketbolcu olacaktır diye tahmin ediyorum.*

Sunucu: Kesin olacaktır. Sizin çocuklarınız yarın bir gün takım kuracaklar bence. Hani arkadaşlıkları da varmış. Bir konuğumuz daha sırada bekliyor. Hemen anons etmek istiyorum, Murat (Bir Yıldız Masalı, TV8, Aralık 2009).

Örnek 11’de ise güncel sohbet konulu programda, programa konuk olan konuşmacı ünlü bir basketbolcudur ve programda onun hayatı ve başarıları konuşulmaktadır. Konuşmacı bir bebeğin boyunun normalden uzun ve iri olduğu ve babasının basketbolcu olduğu ön bilgilerini kullanarak çocuğun da babası gibi gelecekte bir basketbolcu olabileceğine *mutlaka* belirtecini ve *eylemcil yüklem++(y)AcAk+-Dir* biçimini kullanarak yüksek olasılık vermektedir. Ayrıca konuşmacı tümcesini “diye tahmin ediyorum” şeklindeki ana tümceyle sunmakta ve önermesini tahmin ettiğini açıklamaktadır. Konuşmacının *mutlaka* belirtecini ve *-Dir* biçimini içeren tümcesi bir yantümcedir ve *mutlaka* belirteci ile *-Dir* biçim birimi bu önermede geleceğe yönelik yüksek dereceli tahmin anlatmakta; gelecekte doğruluğunu tamamen yükümlenmemektedir.

Tablo 5 incelendiğinde, *mutlaka* belirtecinin *adcil yüklem+-Dir* biçimiyle beraber kullanıldığı önermelerin bilgiyi tamamen yükümlenmediği görülmektedir. Bunun dışında ulaçlarla (*-DIktAn sonra/(y)ArAk*) beraber kullanımının da bilgiyi tamamen yükümlendiği sonucu çıkmaktadır.

Ayrıca önermelerde emir kipi olumlu biçimi ile de 2 adet kullanılan *mutlaka* belirteci bilginin yükümlendiği önermelerle kullanılmıştır. Bitmişlik görünüşündeki *eylemcil yüklem+-DI* ve sürerlik görünüşü ve yeterlik kipliği *eylemcil yüklem++(y)Abiliyor* biçimiyle 1’er adet bilgiyi yükümlenen önermelerle kullanılmış ve 1’er adet *eylemcil yüklem++(I)yor+-Dir* ve *-(y)AcAkmiş gibi* biçimi ile bilgiyi yükümlenmeyen bilginin doğruluğuna yüksek olasılık verildiği önermelerle kullanılmıştır.

Tablo 4 ve 5’ten hareketle bilgiye dayalı güven bildiren *mutlaka* belirtecinin olumsuz yapılarla sık kullanılmadığı, buna karşın inanca dayalı güven ve öznel kiplik belirten *kesinlikle* belirtecinin olumsuz yapılarla daha sık kullanıldığı sonucu çıkmaktadır. Ayrıca emir kipi söz konusu olduğunda olumlu tümcelerin yükümlenmesinde *kesinlikle* belirteci değil, *mutlaka* belirteci kullanılmıştır.

6. Tartışma ve sonuç

Çalışmada tüm bulgulardan hareketle *kesin*, *kesinlikle* ve *mutlaka* belirteçlerinin kipsel değerleri Tablo 6’daki gibi gösterilebilir:

Tablo 6: “Kesin, kesinlikle ve mutlaka”nın kipsel değerleri

	GÜVEN KIPLIĞI	
	Yükümlenme (Tamamen güven)	Yükümlenmeme, (Güven eksikliği, Güçlü tahmin)
Bilmeye dayalı yargı	Mutlaka	Mutlaka
İnanmaya dayalı yargı	Kesinlikle	-
İnanmaya dayalı yargı	Kesin	Kesin

Çalışma sonucunda Tablo 6’da görülen *kesin*, *kesinlikle* ve *mutlaka* belirteçleri Ruhi, Zeyrek ve Osam, (1997)’in *kesinlikle* ve *mutlaka* ile ilgili çalışmalarında belirttiği gibi bilgisellikli kipliği alt ulamlarından biri olan güven kipliği ulamında değerlendirilebilir. Bu çalışmada *kesin* sıfatı ve belirteci de bu değerlendirme kapsamına alınmış ve bu belirteç/sıfatlarla ilgili güven kipliği dereceleri daha ayrıntılı açıklanmıştır. Bu değerlendirmeye göre *kesin* ve *kesinlikle* belirteçleri inanmaya dayalıdır, ancak *kesinlikle* belirteci konuşurun önermesindeki yargıya tamamen inandığı ifadelerle, *kesin* belirteci ise konuşurun hem önermesindeki yargıya tamamen güvendiği hem de güven eksikliği duyduğu (yüksek tahmin) ifadelerle kullanılır. *Mutlaka* belirteci ise inanmaya değil, bilmeye dayalıdır ve konuşurun önermesindeki bilginin doğruluğuna tamamen güvendiği veya güven eksikliği duyduğu (yüksek tahmin) ifadelerle kullanılır.

Çalışmanın bulgularına göre *kesin* biçim birimi sıfat olarak ve *eylemcil yüklem++(I)yor* ve *eylemcil yüklem+-DIktAn sonra* biçimleriyle belirteç olarak %46 oranıyla en çok sağlık konulu programlarda kullanılmıştır. Ayrıca bütünceden elde edilen verilere göre konuşurun önermelerine tamamen inandığı önermeler %60 oranıyla konuşurun önermelerine inanç eksikliği duyduğu önermelerden çoktur. Ancak sadece belirteç kullanımına bakıldığında bu durumun aksi gözlemlenmiştir. Yani bu biçim birim *sıfat+ad* biçiminde kullanımı göz ardı edildiğinde %66 oranında *eylemcil yüklem+-DIK+iyelik+kesin*, *eylemcil yüklem++(A/I)r*, *eylemcil yüklem++(y)AcAk* ve *eylemcil yüklem++(y)AcAk+-Dir* biçimleriyle konuşurun önermelerine inanç

eksikliği duyduğu yani konuşma anı veya gelecekle ilgili bir durumu inanca dayalı tahmin ettikleri görülmektedir.

Sonuç olarak *kesin* biçimbirimi inanca dayalı bilgiselliklipliği bildirmekte ve hem belirteç hem de sıfat olarak kullanılmaktadır. Bu bulgunun aksine Öktem-Öztürk (2012: 153) kesin biçimbiriminin çıkarsama yapmayı gerektiren bilgiye dayalı yükümlenmeli bir sıfat olduğunu belirtmiş ve belirteç olarak kullanımıyla ilgili bir sonuca varamamıştır.

Kesinlikle belirteci ise en sık %40.7 oranıyla güncel sohbet konulu programlarda *kesin* belirtecinden farklı olarak konuşurun bilgilerine duyduğu inancının tam olduğu ve etkileşim içindeki konuşura inandırma amacıyla olduğu önermelerle kullanılmıştır. Ruhi, Zeyrek, Osam (1997: 10), Kerimoğlu (2011: 180), Bildircin (2002: 96-102) ve Öktem-Öztürk (2012: 73-87)'ün de çalışmalarında *kesinlikle* belirtecinin inanca dayalı olduğunu ve öznellik bildirdiğini belirtmeleri, araştırmanın bu sonucunu destekler niteliktedir ancak Ruhi, Zeyrek, Osam (1997: 10), Kerimoğlu (2011: 180), Bildircin (2002: 96-102) *kesinlikle* belirtecinin hangi dilbilgisel yapılarla kullanıldığına değinmemişlerdir. Buna göre bu çalışmada *kesinlikle* belirtecinin olumlu ve olumsuz yapıdaki *adıl yüklemle*, bağımsız olarak ve *eylemcil yüklem+- (I)yor*, *eylemcil yüklem+-DI*, *eylemcil yüklem+- (A/I)rdI*, *eylemcilyüklem+ edilgen+-mİş* ve *eylemcil yüklem+-mAk lazım*, *eylemcil yüklem+-mIyor*, *eylemcil yüklem+-mA+-DI*, *eylemcil yüklem+-mAzve* *eylemcil yüklem +-mAz+-DI* biçimleriyle ve *-Dir* biçimbirimiyle kullanıldığı; sadece *adilyüklem+değildir* biçiminde olumsuz yapıda olduğu saptanmıştır.

Mutlaka belirteci %42.5 oranıyla sağlık konulu programlarda en sık kullanılmıştır. Diğer 2 belirteçten farklı olarak *mutlakanın*, konuşurun inancına dayalı değil, ön bilgilerine tamamen güvenerek veya güven eksikliği duyarak bilgilerine dayalı yargılara ulaştığı önermelerle kullanıldığı saptanmıştır. Ruhi, Zeyrek, Osam (1997: 10), Kerimoğlu (2011: 180), Bildircin (2002: 96-102) ve Öktem-Öztürk (2012: 73-87) de araştırmalarında *mutlaka* belirtecinin bilgiye dayalı ve nesnellik bildirdiği sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca araştırma bulgularına göre bu belirteç en sık %32.5 oranıyla gereklilik kipliği ile kullanılmakta olup gereklilik kipliği ile birlikte bilgiyi yükümlenme içermektedir ve konuşur, bilgileri sonucunda zorunlu olarak bir yargıya varmıştır.

Ayrıca Ruhi, Zeyrek, Osam (1997: 10), Kerimoğlu (2011: 180), Bildircin (2002: 96-102), Ruhi (2002: 19-38) ve Öktem-Öztürk (2012: 73-87) çalışmalarında *kesinlikle* belirtecinin olumsuz yapılarla kullanımının mümkün olduğunu fakat *mutlaka* belirtecinin böyle bir işleve sahip olmadığını belirtmişlerdir. Bu çalışmada da araştırma bulguları çerçevesinde kesinlikle biçimbiriminin %37 oranında olumsuz tümcelerde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun tersine *kesin ve mutlaka* belirtecinin olumsuz yapılarla kullanımına rastlanmamıştır. Ruhi (2002: 19-38) makalesinde Türkçede yükümlülüğün olumlu anlamda güçlendirilmesinin (Bunu mutlaka yap!) bilgi ve ortak yargılara dayandırılabilceğini, yasaklamanın (Bunu kesinlikle yapma!) tutum ve öznel yargılara dayalı olduğunu söylemiştir. Bu çalışmada da bulgular Ruhi (2002: 19-38)'yi destekler niteliktedir. Öktem-Öztürk (2012: 73-87) ise çalışmasında *kesinlikle* belirtecinin olumsuz biçimlerle kullanıldığında gerekliliğin önemini vurguladığını veya uyarıda bulunma anlamını güçlendirdiğini söylemiş ve olumsuz biçimlerle bu belirtecin nesnel kiplik bildirdiğini söylemiştir. Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre *kesinlikle* belirteci uyarıda bulunma, yasaklama veya olumsuz bir tutum bildirme söz konusu olduğunda öznel yargılarla birlikte kullanılmış, öznel ve inanca dayalı yükümlülük kipliği bildirmiştir.

Bunun dışında çalışmada *kesinlikle* belirtecinin *kesin* ve *mutlakadan* farklı olarak *adıl yüklem* konumunda ve bir yanıt niteliğinde bağımsız kullanıldığı saptanmıştır. Bu kullanıma daha önceki çalışmalarda değinilmemiştir. Ayrıca diğer çalışmalarda ilgili belirteçler bağlama ve söylem çerçevesine dayalı olarak değil, tümce tabanlı olarak açıklanmıştır. Bütüncü incelemesi yapılan çalışmalarda da örneklendirmeler örneklemeden tümceler alıntılanarak yapılmıştır ancak ilgili belirteç ve/veya yapılarla ilgili ulamlara ayırma konusunda ve dilbilgisi öğretimi aşamasında bulanıklığa yol açmamak adına bağlama dayalı açıklamalara gereksinim duyulmaktadır. Bu çalışmada, bağlama dayalı dilbilgisi açıklamalarıyla dilbilgisi konularının daha uygun ulamlara ayrılabilceği sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

- AKSU, C. (2014). *Yabancı Dil Olarak Türkçede -Dir Biçimbiriminin Öğretimi Üzerine Ders Malzemesi Hazırlama*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- AKTAŞ, Ö. - FİDAN, Ö. (2011). "Türkçe için Bağlam İçinde Anahtar Sözcük Arama (BIAS-TR) Programı", *Türkçe Öğretimi Üzerine Çalışmalar*, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, S.269-279.
- BILDIRCIN, Y. U. (2002). *Syntactic and Semantic Analysis Modal Adverbs in Turkish*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BİLGİN, M. (2006). *Anlamdan Anlatıma Türkçemiz*, Ankara: Anı Yayıncılık.

- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. - KILIÇ-ÇAKMAK, E. - AKGÜN, Ö. E. - KARADENİZ, Ş. - DEMİREL, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- CUMMING, S. - ONO, T. (1997). "DiscourseandGrammar", *Discourse as StructureandProcess*, London: Sage, S. 112-137.
- GENCAN, T. N. (2001). *Dilbilgisi*, Ankara: Ayrıç Yayınevi.
- HUGHES, R. - MCCARTHY, M. (1998). "FromSentencestoDiscourse: English Language Teaching", *TESOL Quarterly* 32, S.263-287.
- KERİMOĞLU, C. (2011). *Kiplik İncelemeleri ve Türkçe*, İzmir: Dinozor Kitabevi.
- KERSLAKE, J. - GÖKSEL, A. (2005). *Turkish: A ComprehensiveGrammar*, London: Routledge.
- KOCAMAN, A. (1982). "Türkçe'de Kip Olgusu Üzerine Görüşler", *TDAY: Belleten*, Ankara: TDK.
- KORKMAZ, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi*, Ankara: TDK.
- MCCARTHY, M. - CARTER, R. (1994). *Language as Discourse: Perspectivesfor Language Teaching*, Cambridge: Cambridge UniversityPress.
- O'KEEFE, A. - MCCARTHY, M. - CARTER, R.(2007). *FromCorpusstoClassroom: Language Useand Language Teaching*, Cambridge: Cambridge UniversityPress.
- ÖKTEM-ÖZTÜRK, K. (2012). *Türkçe'dekiTanıtsallık Belirten Sıfatların ve Belirteçlerin Yabancı Dil Olarak Türkçe Derslerinde Öğretimi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- PALMER, F. R. (2001). *MoodandModality*, Cambridge: CUP.
- PAPAFRAGOU, A. (2000). *Modality: Issues in theSemantics- PragmaticsInterface*, USA: ElsevierPress.
- PUNCH, K. F. (2011). *Sosyal Araştırmalara Giriş*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- RUHİ, Ş. (2002). "TheModalAdverbsmutlaka andkesinlikle in thecontext of DirectivesandDeonticModality in Turkish", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 2, S. 19-38.
- RUHİ, Ş. - ZEYREK, D. - OSAM, N. (1997). "Türkçe Kiplik Belirteçleri ve Çekim İlişkisi Üzerine Bazı Gözlemler", *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, Ankara: Kebikeç.
- YILDIRIM, A.- ŞİMŞEK, H. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.